

ПОБУДОВА ПЕРЕДСЕРЕДНЬОГО ПОЗАВИШІВСЬКОГО КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ

доктор педагогічних наук, професор, Тарнопольський О. Б.

Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля, Україна, Дніпропетровськ

Стаття розглядає багаторічний досвід побудови та використання передсереднього курсу навчання англійської мови дорослих, які попередньо закінчили короткий вступний (підготовчий) курс цієї мови і початковий курс усної повсякденної комунікації. Курс націлений на виведення тих, хто навчаються, на рівень В1 володіння англійською мовою і призначений для бажаючих вивчати її поза межами стандартних програм викладання іноземних мов у вишах – наприклад, на різних видах комерційних мовних курсів. Розроблений курс структурований на основі комунікативно-аналітичного підходу з домінуванням комунікативних видів навчальної діяльності, а також на основі паралельного навчання усім видам мовленнєвої діяльності з превалюванням усного мовлення.

Ключові слова: вивчення англійської мови на передсередньому рівні, навчання дорослих англійської мови поза межами вишівських мовних програм, комунікативно-аналітичний підхід, паралельне навчання усім видам мовленнєвої діяльності.

доктор педагогических наук, профессо, Тарнопольский О. Б. Построение предсреднего вневузовского курса английского языка для взрослых/ Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля, Украина, Днепропетровск

В статье рассматривается многолетний опыт построения и использования предсреднего курса обучения английскому языку взрослых, которые ранее закончили короткий вводный (подготовительный) курс этого языка и начальный курс устной повседневной коммуникации. Курс нацелен на выведение обучаемых на уровень В1 владения английским языком и предназначен

для всех желающих изучать его вне вузовских языковых программ – например, на разных видах коммерческих языковых курсов. Разработанный курс структурирован на основе коммуниктивно-аналитического подхода с доминированием коммуниктивных видов учебной деятельности, а также на основе параллельного обучения всем видам речевой деятельности с превалированием устной речи.

Ключевые слова: изучение английского языка на предсреднем уровне, обучение взрослых английскому языку вне вузовских языковых программ, коммуниктивно-аналитический подход, параллельное обучение всем видам речевой деятельности.

Doctor of Pedagogy, Professor, Tarnopolsky O. B. Designing a pre-intermediate outside-university course of English for adults/ Dnipropetrovsk Alfred Nobel University, Ukraine, Dnipropetrovsk

The article discusses a many-year-long experience of designing and using a pre-intermediate course of English when teaching it to adults who have previously finished an introductory (preparatory) course of that language and a beginner's course of oral everyday communication. The course is aimed at learners' acquisition of English at B1 level and designed for all those who desire to acquire it outside university language programs – for instance, in different kinds of commercial language courses. The developed course is structured on the basis of communicative-analytical approach with dominance of communicative learning activities and on the basis of parallel teaching of both written and oral communication, with oral communication prevailing.

Key words: learning English at the pre-intermediate level, teaching English to adults who learn it outside university language programs, communicative-analytical approach, parallel teaching of both written and oral communication.

Вступ. Протягом років, що пройшли після проголошення незалежності України, та у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями нашої держави в країні постійно зростає попит на вивчення іноземних мов, і в першу чергу англійської мови як найбільш значущою і поширеною серед усіх мов міжнародного

спілкування, що надбала статус планетарної, або глобальної мови [3]. Але цей попит задовольняється не тільки і не стільки державними, комунальними та приватними навчальними закладами – загальноосвітніми школами, ліцеями, коледжами та ВНЗ. У дуже значній мірі він задовольняється комерційними школами та центрами іноземних мов, яких зараз працює дуже багато в усіх великих і навіть у багатьох невеликих і маленьких містах України. Причин такої поширеності та популярності комерційних мовних шкіл та центрів чимало і розкриття цих причин не є метою цієї статті, тим більше, що вони вже були розглянуті в іншій нашій роботі [6]. Мета статті пов'язана з тим, що в українській методиці явно бракує наукового, теоретичного і практичного, обґрунтування навчання на мовних курсах, що функціонують за межами стандартного шкільного або вищівського викладання чужоземних мов – і це незважаючи на гостру потребу в такому обґрунтуванні, яка обумовлена вже вказаною поширеністю вказаної форми викладання.

У попередніх наших роботах вже аналізувалася побудова цілісної програми навчання англійської мови на позавищівських курсах цієї мови, які пропонуються Центром іноземних мов, що працює під егідою Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля [8; 9]. У цих же публікаціях були детально описані два початкових курси названої програми: вступний (підготовчий) курс, який зорієнтований на розвиток у слухачів навичок англійської вимови і на засвоєння ними певного набору базових комунікативних формул, кліше та виразів, і початковий курс усного повсякденного спілкування англійською мовою.

Формулювання мети статті та завдань. Метою цієї статті є аналіз та обґрунтування третього за послідовністю курсу програми: передсереднього курсу навчання англійської мови, аудіювання, читання та письма, а її завдання полягають в описі структури курсу та основних видів навчальної діяльності, що в ньому використовуються.

Виклад основного матеріалу статті. Названий передсередній курс призначений для тих слухачів, які вже досягли рівня А2 у володінні англійською мовою і мають за мету суттєво підвищити цей рівень, досягши принаймні рівня

B1 за *Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти* ... [1]. Що стосується рівня A2, який має обов'язково бути сформованим у слухачів перш ніж вони почнуть навчатися у передсередньому курсі, який розглядається, то такий рівень може бути досягнутим ними в попередніх двох курсах нашої програми (в підготовчому та початковому курсі усного повсякденного англомовного спілкування). Вони власне і призначені для того, щоб довести тих, хто навчаються, до рівня A2. Такий рівень слухачі можуть надбати і за межами названої програми, але в цьому випадку, вони зараховуються на передсередній курс тільки після тестування, яке визначає наявність або відсутність у них англомовної комунікативної компетентності на рівні A2.

Розроблений передсередній курс був розрахований на 9 місяців занять по два двохгодинних аудиторних заняття на тиждень, тобто курс охоплює 144 академічних години аудиторної роботи. Він базується на доборі іншої комунікативної тематики та інших комунікативних ситуацій для навчання ніж ті, які використовувалися у попередньому курсі усної повсякденної комунікації англійською мовою [9]. Там тематика та ситуації спілкування добиралися, виходячи з однієї мети: забезпечити мовне «виживання» людини під час короткострокового перебування за кордоном, тобто її автономію у мовному вирішенні найпростіших, але й найважливіших питань власного життєзабезпечення (харчування, поселення у готелі, знаходження потрібного місця у незнайомому місті і т.п.). Тому відбір тематики та ситуацій спілкування для такого життєзабезпечення проводився на основі прояснення найбільш актуальних потреб осіб, які мають досвід частих виїздів за кордон. Ці потреби визначалися шляхом опитування таких осіб [8; 9]. На відміну від цього, добір тематики та ситуацій спілкування для курсу, який аналізується, не потребував спеціального опитування потенційних слухачів, оскільки можна було спиратися на той добір, який вже був проведений авторами численних якісних підручників з англійської мови для передсереднього рівня, що були опубліковані в англомовних країнах. Відповідно до цього, була добрана така типова тематика для спілкування з відповідними до неї мовленнєвими ситуаціями:

1. Родина, друзі та взаєностосунки з ними.

2. Навчання.
3. Рідне місто та міста, де хочеться побувати.
4. Розваги, відпочинок, кіно, театр.
5. Канікули/відпустки, туризм та подорожі.
6. Здорове харчування та опікування власним здоров'ям.
7. Праця та вибір професії.
8. Думки про майбутнє.
9. Спорт.
10. Захоплення та хобі.
11. Одяг, мода, речі, які потрібні людині.
12. Проблеми міжнародної комунікації, міжкультурне спілкування.

Саме виходячи з цієї тематики та відповідних до неї ситуацій спілкування добрався мовленнєвий та мовний матеріал для навчання, соціолінгвістичні, прагматичні та культурологічні знання та вміння, мовленнєві навички та вміння, які формувалися у слухачів. У відборі також опиралися на вже розроблені якісні підручники для передсереднього рівня.

Тематика та ситуації для передсереднього курсу були значно складнішими за змістом (тобто вимагали більш високого рівня володіння мовою) ніж ті, які використовувалися на початковому рівні: вони передбачали не просто отримання та передачу певної конкретної інформації, такої як, наприклад, у процесі замовлення їжі в ресторані, а обговорення, опис, наведення доказів, формулювання власних думок з більш абстрактних, узагальнених питань. Такі питання, як і у попередньому курсі, ще залишалася у соціально-побутовій сфері спілкування, але до неї вже додавалася соціально-культурна сфера і сфера ігор та захоплень [2], які й давали простір для обговорення, висловлювання власних думок тощо.

Стрижньовим навчальним посібником для курсу, навкруги якого будується увесь навчальний процес, як правило, обирається один із сучасних підручників з англійської мови, призначених для передсереднього рівня і підготовлених у Великій Британії – найчастіше підручник Р. Kerr “*Straightforward Pre-Intermediate*” [4]. Проте цей або інший аналогічний підручник є саме стрижнем,

вихідною точкою для розгортання навчання, а не чимось, на чому цілком будується навчальний процес. Він структурується, виходячи з базових теоретичних і практичних положень, які покладені в основу курсу, а підручник використовується як головне, але не єдине джерело навчальних матеріалів.

Базові положення, на яких будується курс, це положення про структурування курсу на основі комунікативно-аналітичного підходу з чітко вираженим домінуванням комунікативних видів навчальної діяльності, а також положення про паралельне навчання усім видам мовленнєвої діяльності з деяким превалюванням усного мовлення.

Перший з цих підходів є наскрізним практично для усіх курсів у програмі і полягає в тому, що чисто комунікативні види навчальної діяльності сполучаються з аналітичною діяльністю, яка націлена на цілеспрямоване та довільне усвідомлення та відпрацювання/тренування мовних форм – для допомоги слухачам в їх опануванні в умовах, коли таке опанування здійснюється у ситуації відсутності мовного середовища [5]. Але, хоча підхід є наскрізним для усіх курсів у програмі, питома вага його комунікативної та аналітичної складової різниться залежно від конкретного курсу. Для короткого, двомісячного, вступного (підготовчого) курсу характерним є деяке превалювання аналітичних видів навчальної діяльності над комунікативними, що пов'язане з основною метою навчання у цей період – сформувати у слухачів адекватні навички нормативної англомовної вимови. Але вже в семимісячному початковому курсі усної повсякденної комунікації положення змінюється і саме комунікативні види навчальної діяльності починають превалювати, складаючи від 55% до 60% усіх навчальних завдань та вправ. Це превалювання ще зростає у передсередньому курсі, доводячи відсоток комунікативних видів навчальної діяльності до 70%.

При цьому кожний цикл занять, присвячений одній темі (в циклі, як правило, шість двогодинних занять), завжди починається з суто комунікативних видів навчальної діяльності і тільки вони виконуються на перших двох заняттях. Наприклад, слухачі можуть спочатку прочитати текст, що розкриває зміст теми та пов'язаних з нею ситуацій спілкуванні, та/або прослухати відповідні аудіо

матеріали. На цій основі організується говоріння за тематикою циклу занять, яка опрацьовується, як показано у прикладі завдання нижче:

Work in pairs. Look at the types of restaurants in the box and discuss these questions:

- *What type of food have you tried?*
- *Which do you like best?*
- *Which ones can you find in your city/town?*

(тема: «Здорове харчування та опікування власним здоров'ям»; приклад взятий з підручника [4, с. 62]).

На третьому занятті у циклі переходять до аналітичного опрацювання мовних явищ, які слухачі вже зустрічали у мовленні, сприйнятому під час читання та аудіювання, і вжитих ними у власному мовленні під час говоріння, – тобто тих явищ, що на перших заняттях засвоювалися мимовільно, без аналізу та цілеспрямованого тренування. На третьому занятті це засвоєння продовжується для формування відповідних мовленнєвих навичок, але вже на основі пояснень викладача та спеціальних тренувальних вправ, наприклад, таких, як наведено у зразку нижче:

Complete the text. Put the verbs in brackets into the correct tense. Use will or present simple.

A modeling agency has offered a job in Japan to a sixteen-year-old school student, Emily. She has decided to take the job. 'If I (1) _____ (not take) the job, I (2) _____ (not get) the chance again,' she said. Before she (3) _____ (go), she (4) _____ (have) a big party for her friends і т.д.

(мовний матеріал, який опрацьовується: «Часові форми дієслова»; приклад взятий з підручника [4, с. 81]).

За таким третім заняттям у циклі, яке цілком присвячено роботі з мовними формами, знов обов'язково слідує повністю комунікативне заняття, тобто таке, на якому виконуються лише комунікативні види навчальної діяльності. Протягом циклу є можливість ще раз повернутися до цілеспрямованої роботи над мовними формами на передостанньому занятті (п'ятому), але тут ця робота займає не більше половини аудиторного часу. Решта заняття, як і останнє

заняття у циклі, цілком присвячені комунікативним видам навчальної діяльності; при цьому в даному випадку комунікація стає найбільш «вільною», такою, яка якомога далі відходить від зразків мовлення, уведених на початку роботи над темою. Це стає можливим завдяки тому, що новий мовний матеріал, який протягом циклу засвоювався слухачами, «відірвався» від цих зразків внаслідок його тренування в суто мовних, аналітичних видах навчальної діяльності.

Таким чином, використовується (але на новому, вищому, рівні) та ж сама схема, що і в попередньому початковому курсі усної комунікації, коли слухачі спочатку мимовільно, без усвідомлення опановують нові мовні явища у спілкуванні, потім свідомо закріплюють їх, тренуючись у процесі виконання мовних, аналітичних вправ, на основі чого переходять до значно більш вільної і правильної з мовної точки зору мовленнєвої комунікації [8].

Але на відміну від комунікативно-аналітичного підходу, на якому базується як передсередній курс, так і два курси, що йому передують, курс, що розглядається, відрізняється від попередніх паралельним навчанням усім видам мовленнєвої діяльності: говоріння, слухання, читання та письма. В підготовчому та початковому курсах навчають тільки говоріння та слухання, а читання та письмо використовуються дуже мало і лише як допоміжні засоби навчання, а не як його цілі. Цілями вони стають тільки у передсередньому курсі, в якому види мовленнєвої діяльності органічно взаємопереходять з одного в інший. Таке відносно пізнє звертання до цілеспрямованого навчання читання та письма обумовлене вже описаними в інших наших роботах результатами дослідження потреб та побажань потенціальних слухачів програми [9]. Дослідження показало, що на початку вивчення англійської мови переважна більшість слухачів зацікавлена лише в оволодінні усним мовленням. Інтерес до опанування читання та письма з'являється лише після закінчення початкового усного курсу, тобто з переходом на мовний курс передсереднього рівня. Але і тут пріоритет слухачі надають все ж таки говорінню та аудіюванню.

В зв'язку з цим ми поставили за мету навчання англійського читання та письма лише з передсереднього рівня цілісної програми. Тому тут в кожному

циклі занять усім видам мовленнєвої діяльності навчають разом на основі їх органічних взаємопереходів. Наприклад, цикл може початися з читання та/або слухання тексту, який надає початкову інформацію з теми, яка відразу після її отримання слухачами починає обговорюватися усно, після чого через читання надається нова інформація і т.д. Цикл може початися і, навпаки, з говоріння, якщо тема це допускає за своїм змістом та вихідними мовними можливостями слухачів. Потім цей зміст доповнюється через читання та/або слухання і т.д. Цикл занять обов'язково завершується невеличкими, але творчими письмовими роботами слухачів, таких як написання абзаців, коротких звітів або есе по результатам обговорення теми.

Але письмове мовлення в кожному циклі занять займає менше місце ніж мовлення усне, що обумовлене результатами вже згаданого опитування для визначення потреб та бажань слухачів [9]. На завдання з читання та письма відводиться від 30 до 40% навчального часу, а на усне мовлення – від 60 до 70%. Найменше місце в курсі займає письмо (тільки підсумкові письмові роботи наприкінці кожного тематичного циклу занять і виконання частини тренувальних вправ. Це також обумовлене результатами наших опитувань, які показали, що вміння письма англійською мовою слухачі починають вважати для себе дійсно дуже важливими лише після завершення передсереднього курсу [7].

Таке домінування навчання усного мовлення у порівнянні з навчанням письмового мовлення призвело до одного специфічного обмеження у формулюванні цілей навчання у передсередньому курсі. Взагалі, розроблена програма навчання у сукупності усіх її курсів зорієнтована на підготовку слухачів до складання міжнародних іспитів з англійської мови, таких як PET, FCE (English First з 2015 р.), CAE (English Advanced з 2015 р.) та IELTS (див. наступні публікації про курси підготовки до таких іспитів). З цієї точки зору підготовку до складання екзамену PET, призначеного для перевірки наявності рівня B1 володіння англійською мовою, раціонально було б проводити саме у передсередньому курсі, який має за кінцеву мету досягнення названого рівня. Але практика довела, що в курсі, який розглядається, слухачі повністю досягають такого рівня лише в галузі володіння усним мовленням, а в галузі

писемного мовлення їх рівень наприкінці курсу трошки нижчий ніж вимоги екзамену PET у зв'язку з домінуванням говоріння та слухання у навчальному процесі. Тому підготовка до PET була перенесена на наступний курс середнього рівня.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Обговорення згаданого вище курсу середнього рівня є перспективою подальшого аналізу і наступної публікації.

В цілому ж, більш ніж десятирічний досвід навчання слухачів у передсередньому курсі переконливо довів, що він повністю дозволяє досягнути поставлених перед ним цілей, гарантовано виводячи тих, хто навчаються, на рівень B1 у володінні навичками та вміннями англомовного усного мовлення і дуже близько підводячи їх до цього ж рівня в галузі писемного мовлення. Це може служити загальним висновком з усього викладеного в цій статті.

Література:

1. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.*
2. *Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин. – Москва: Русский язык, 1981. – 248 с.*
3. *Graddol D. English next. Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language' / D. Graddol. – British Council. 2006. – 128 p.*
4. *Kerr P. Straightforward Pre-Intermediate. Student's Book. Second Edition / P. Kerr. – Oxford: Macmillan, 2012. – 160 p.*
5. *McDonough J. Materials and methods in ELT: A teacher's guide / J. McDonough, C. Shaw. – Oxford: Blackwell, 1993. – 318 p.*
6. *Tarnopolsky O. B. EFL teaching in the Ukraine: State-regulated or commercial? / O. B. Tarnopolsky // TESOL Quarterly. – 1996. – V. 30. – P. 616-622.*
7. *Tarnopolsky O. Writing English as a Foreign Language: A Report from Ukraine / O. Tarnopolsky // Journal of Second Language Writing. - 2000. - Vol. 9, No. 3. - P. 209-226.*

8. Tarnopolsky O. B. *Intensive immersion ESP teaching in the Ukraine: Theoretical foundations and practical results/ O. B. Tarnopolsky.// Joaquim Arnau, Josep M. Artigal (Eds.). Immersion Programmes: A European Perspective. – Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1998. – P. 675-684.*

9. Tarnopolsky O. *Teaching English intensively in a non-English speaking country: Theory, practice, and results/ O. Tarnopolsky. – ERIC Document Reproduction Service No. ED 428 579, 1999. – 167 p.*

References:

1. *Zahal'noyevropeys'ki Rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya, vykladannya, otsinyuvannya / Nauk. red. ukrayins'koho vydannya S. Yu. Nikolayeva. – K.: Lenvit, 2003. – 273 s.*

2. *Skalkin V. L. Osnovy obucheniya ustnoy inoyazychnoy rechi/ V. L. Skalkin. – Moskva: Russkiy yazyk, 1981. – 248 s.*

3. *Graddol D. English next. Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language'/ D. Graddol. – British Council. 2006. – 128 p.*

4. *Kerr P. Straightforward Pre-Intermediate. Student's Book. Second Edition/ P. Kerr. – Oxford: Macmillan, 2012. – 160 p.*

5. *McDonough J. Materials and methods in ELT: A teacher's guide/ J. McDonough, C. Shaw. – Oxford: Blackwell, 1993. – 318 p.*

6. *Tarnopolsky O. B. EFL teaching in the Ukraine: State-regulated or commercial?/ O. B. Tarnopolsky.// TESOL Quarterly. – 1996. – V. 30. – P. 616-622.*

7. *Tarnopolsky O. Writing English as a Foreign Language: A Report from Ukraine/ O. Tarnopolsky.//Journal of Second Language Writing. - 2000. - Vol. 9, No. 3. - P. 209-226.*

8. Tarnopolsky O. B. *Intensive immersion ESP teaching in the Ukraine: Theoretical foundations and practical results/ O. B. Tarnopolsky.// Joaquim Arnau, Josep M. Artigal (Eds.). Immersion Programmes: A European Perspective. – Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1998. – P. 675-684.*

9. Tarnopolsky O. *Teaching English intensively in a non-English speaking country: Theory, practice, and results/ O. Tarnopolsky. – ERIC Document Reproduction Service No. ED 428 579, 1999. – 167 p.*

